

CALITATEA COLECȚIEI – GARANT AL PROTECȚIEI SOCIALE A LECTURII

Vera OSOIANU

ORCID 0000-0001-8509-8796

Rezumat:

În articol este abordată calitatea colecției de publicații deținute de bibliotecile publice prin prisma statutului bibliotecii de garant al protecției sociale în cultură. Dinamica colecției și cea a împrumuturilor sunt prezentate drept argumente considerabile pentru constatarea faptului că biblioteca este unica alternativă pentru cetățenii care nu-și permit să cumpere cărți. Autorul prezintă formula de calcul pentru stabilirea necesarului de resurse la nivel național, care cu același succes poate fi folosită la nivelul oricărei biblioteci.

Cuvinte-cheie:

lectură, calitate a colecției, rata medie de înnoire a colecției, garant al protecției sociale în cultură, formula de calcul a necesarului de resurse.

Abstract:

This article approaches the quality of the public library collections through the lens of the library's status as a guarantor of social protection in culture. The progress of the collection development as well as the dynamics of loans are presented as an argument that the library is the only choice for citizens who cannot afford to buy books. The author offers the calculation formula for determining resource needs at the national level, which could be used with equal success at the level of any library.

Keywords:

reading, collection quality, average collection renewal rate, guarantor of social protection in culture, formula for calculating resource needs.

Dintre multiplele teze pe care ne fundamentăm subiectul propus – calitatea colecțiilor drept garant al protecției sociale a lecturii – am selectat două cele mai relevante:

1. Niciunui stat și niciunui guvern nu trebuie să-i fie indiferent dacă cetățenii țării citesc sau nu și ce anume aceștia citesc.
2. Lectura înseamnă cunoștințe, emoții, trăiri, orizonturi etc., deci motorul dezvoltării pe toate dimensiunile devenirii.

După patru ediții de argumente pro lectură, care nu se epuizează niciodată, este bine să apelăm și la cifre pentru a vedea care este situația reală și cum poate fi schimbată.

Protecția socială în cultură trebuie să fie asigurată de stat și una din oportunitățile oferite de stat sunt bibliotecile! Este evident că cetățenii vor să găsească în bibliotecă cât mai multe, mai bune și mai noi cărți. O demonstrează studiile internaționale, la fel și studiile realizate în spațiul nostru.

Problema lecturii este una semnalată la nivel internațional și se mai discută intens dacă este una adevărată sau una inventată. Multă lume consideră că în era tehnologiilor și a internetului se citește mai mult decât oricând și că utilizarea calculatorului și a aplicațiilor tot mai multe și mai complicate necesită competențe serioase de lectură, de gândire critică și de selectare a informației de calitate.

Organizațiile internaționale de profil, dar și marile biblioteci ale lumii depun eforturi considerabile pentru a ține lectura pe agenda zilei, experimentând, diversificând și distribuind forme, tehnici și metode noi de promovare a lecturii. Toți actorii de pe scena lecturii pun umărul pentru a eficientiza acest proces, pentru a promova, a stimula și a încuraja lectura. Pretutindeni în lume apar diverse structuri care suplimentează eforturile instituțiilor oficiale, responsabile de acest domeniu. De menționat în acest sens Agenția Lecturii (Regatul Unit), Fundația ProLectura (Germania), Institutul Cărții (SUA, Franța, România), Fundația Lectură și Scris (Olanda) etc.

În ultimii ani s-a făcut mult în acest sens și în Republica Moldova. Amintim aici de aprobarea de Parlament în anul 2022 a Zilei Naționale a Lecturii, inițiativele pro lectură din partea Președinției,

cea mai recentă „Cartea deschisă”, mobilizând masiv responsabilii de pe segmentul cărții, și în special bibliotecile, care au reanimat și au dat un nou suflu cluburilor de lectură ca metodă eficientă de stimulare a lecturii și a gândirii critice.

Prim-ministrul țării, Dorin Recean, într-un reportaj din timpul Salonului Internațional al Cărții pentru Copii, îndeamnă cetățenii la lectură, încurajându-i să aleagă: „Cărți care vă inspiră, vă pasionează și vă dezvoltă creativitatea, cărți care vă pot schimba viața. Prin lectură, sprijinim scriitorii noștri, dezvoltăm o societate inteligentă, cu lideri competitivi și un viitor prosper”.

Sunt inițiative care vin de sus și care pot avea un mai mare răsunet, pentru că oamenii au nevoie de modele. Și, la fel, responsabilii de promovarea lecturii știu că nu sunt singuri în acest demers.

Actorii, responsabili de promovarea lecturii, trebuie să-și conjuge eforturile pentru a obține rezultate spectaculoase. Faptul că pactul „ProLectura” al Uniunii Editorilor din România a apărut inițial fără menționarea bibliotecilor nu dă bine nici în interior, nici pe exterior.

Probabil, problema care trebuie pusă și care trebuie să-i preocupe pe toți responsabilii domeniului nu este lectura în general, ci lectura de calitate, pentru că aglomerația de la saloanele și târgurile de carte, evenimentele organizate de diverse librării, precum „Noaptea cărților deschise”, cu reducerile inerente acestei activități, demonstrează că lumea cumpără cărți. Amintim aici de Ion Sturza, fostul prim-ministru, care, într-un interviu din 07.12.22 pentru revista „Money”, menționa: „Vânzările au mers bine pe unele categorii, precum cărți, jucării, articole pentru copii”. Evident, cartea este cumpărată pentru a fi citită. Puțini sunt cei care mai cumpără cărți doar pentru a-și împodobi casa, cum a fost odată.

Misiunea fundamentală a bibliotecii este dintotdeauna îmbunătățirea calității vieții oamenilor. Exact aceasta este și misiunea declarată de guvernare în Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”. Și de aici încolo lucrurile trebuie să fie foarte clare.

Ce avem de făcut? De scos în capul priorităților actualizarea și diversificarea colecțiilor de publicații din biblioteci.

În ultimii ani, cu mici excepții, volumul total al colecțiilor din bibliotecile publice a scăzut constant, inclusiv a scăzut numărul publicațiilor în limba română (vezi *Tabelul nr. 1*). La fel s-a întâmplat și cu numărul achizițiilor. Cu toate acestea observăm o creștere a numărului de împrumuturi, inclusiv în limba română, și o creștere a numărului de utilizatori, inclusiv al utilizatorilor copii.

Tabelul nr.1. *Date statistice: colecții, achiziții, împrumut (2018-2022)*

Date	2018	2019	2000	2021	2022	Diferență 2021-2022
Colecții total	16015, 4	15840, 3	15580,3	15377, 8	15163, 7	- 213,1
Inclusiv în lb. română	7960, 5	7947, 8	7926, 0	7902, 4	7841, 2	- 61,2
Achiziții	216.0	199.4	242.0	229.0	177.5	-51,5
Inclusiv în lb. română	152.0	157.2	194.6	158.4	140.6	-17,8
Rata de înnoire a colecției	74 ani	79 ani	64 ani	67 ani	85 ani	
Împrumut	12105,5	11706,3	6806,9	7980,7	8606,4	+627.7
Inclusiv în lb. română	8345,2	8177,9	4865,4	5866,9	6316,4	+449,5

Dar, cu toate aceste creșteri pe segmentele indicate, doar 26% din cetățeni sunt înregistrați ca utilizatori activi ai bibliotecilor. Este o cifră foarte mică date fiind posibilitățile de cumpărare ale cetățenilor. Concluzia care se impune este că persoanele care utilizează serviciile bibliotecilor nu au altă soluție. Nonutilizatorii ori nu sunt satisfăcuți de ofertele bibliotecilor, ori încă n-au descoperit drumul spre acestea.

Ce vor cetățenii să găsească în bibliotecă? Ultimul studiu, realizat la noi, *Lectura în comparație intergenerațională*, arată că aceștia reclamă bibliotecii:

- 1) un șir larg de cărți;
- 2) tehnologii;
- 3) bibliotecari care au competențele necesare pentru a-i ajuta.

Ori tocmai acestea sunt marile probleme ale bibliotecilor din Republica Moldova. Printre problemele privind implementarea priorităților profesionale ale anului 2023 mai mulți respondenți au menționat lipsa tehnologiilor moderne, lipsa de personal specializat, colaborarea insuficientă între APL și centrele biblioteconomice etc. Aceasta situație este demonstrată de Sinteza Chestionarului de evaluare a Conferințelor Zonale – 2023 „Bibliotecile în susținerea incluziunii digitale, sociale și culturale a membrilor comunității”.

În calitate de garant al protecției sociale în cultură, biblioteca trebuie să dețină cărți și alte publicații corespunzătoare necesităților membrilor comunității. Colecțiile trebuie să fie actualizate permanent și ajustate necesităților acestora. Potrivit recomandărilor UNESCO și IFLA (Federația Internațională a Asociațiilor de Biblioteci și Bibliotecari), rata medie de înnoire a colecțiilor trebuie să se înscrie între 7 și 10 ani. Conform datelor pentru anul 2022, bibliotecile din Republica Moldova au nevoie de aproximativ 85 de ani pentru înnoirea colecțiilor. Acest indicator demonstrează gradul avansat de uzură fizică și morală a colecțiilor.

După 32 de ani de la declararea Independenței, doar 52% din colecțiile bibliotecilor publice sunt publicații în limba română cu grafie latină și chirilică. Conform ultimului sondaj, din totalul colecțiilor în limba română cu grafie latină și chirilică, 70,5% sunt editate cu grafie latină și 29,5% sunt în grafie chirilică.

O altă recomandare UNESCO/IFLA este cea de 0,25 achiziții anuale *per capita*, respectiv 250 de exemplare la 1000 de locuitori. În Republica Moldova media anului 2022 este de 68 exemplare la 1000 de locuitori. Această recomandare rămâne de mai mulți ani doar un deziderat, fiind interesant faptul că acesta corespunde Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, care, în *Indicativul de evaluare a impactului de dezvoltare a SND*, Obiectivul general 4. „Ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală”,

prevede o creștere a indicatorului „Cheltuieli medii lunare pentru o persoană, pentru cultură și recreere, lei” de aproximativ 4 ori, de la 63,6 lei (valoare de referință în 2021) la 140 lei (ținta intermediară [2025]) și 240 lei (ținta finală [2030]).

Potrivit datelor statistice pentru anul 2022, pentru achiziția de publicații au fost cheltuiți 3,1 lei pentru o persoană, în timp ce necesarul de resurse, potrivit recomandărilor UNESCO/IFLA, este de 11,5 lei pentru o persoană sau de aproximativ 4 ori mai mult decât s-a înregistrat în anul 2022 (exact ca și în prevederile Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”).

Formula de calcul pentru stabilirea necesarului de resurse recomandată de instituțiile de profil este următoarea: Populația totală x cu prețul mediu al unei cărți x cu 0,25 (recomandarea IFLA/UNESCO).

Notă! Prețul mediu al unei cărți în anul 2022 a fost de 46 lei, formula de calcul acceptată fiind: cheltuieli pentru achiziția anuală de publicații de împărțit la numărul de exemplare achiziționate, respectiv pentru anul 2022 $(8.082.269 : 177.500) = 46$ lei.

Calculul final al necesarului pentru achiziții la nivel național este următorul: 2.604.000 (populația Republicii Moldova) x 0,25 (recomandări UNESCO/IFLA) x 46 lei (prețul mediu al unei cărți) = 29.946.000 lei.

Respectiv, pe cap de locuitor sunt necesari 11,5 lei: $29.946.000 \text{ lei} : 2.604.000$ (populație).

Cu câțiva ani în urmă, Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova recomanda pentru achiziția de publicații 7 lei pe cap de locuitor. Evident, această recomandare nu a fost niciodată respectată.

Date fiind inflația și scumpirile recente, o mărire a cotei de achiziții pe cap de locuitor de până la 11,5 lei deja pare a fi destul de modestă. Cele aproximativ 5.000.000 de lei sau 250.000 de euro alocați pentru Programul pentru editarea cărții naționale, finanțat de Guvernul țării nu sunt bani puțini, dar nu suficienți. Deoarece am putea echivala calitatea colecțiilor din biblioteci cu calitatea cetățenilor. În condițiile unui grad avansat de uzură morală și fizică – cartea care de veacuri a lucrat pentru dezvoltarea cetățeanului

poate lucra la distrugerea acestuia.

Este clar că fără o schimbare de abordare a problemei nu se poate vorbi de o grijă aparte privind lectura și nici de protecția socială în cultură.

Referințe bibliografice:

1. *Report: The impact of reading books on people and society*. Disponibil: <https://kvbboekwerk.nl/monitor/impact-van-het-boek/report-the-impact-of-reading-books-on-people-and-society> [accesat 2023-08-03].
2. *Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”*. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134582&lang=ro [accesat 2023-08-03].
3. *Studiu „Lectura în comparație intergenerațională”* : [Raport de cercetare] / Biblioteca Națională a Republicii Moldova ; Magenta Consulting. Chișinău, 2022. 99 p. Disponibil: <http://moldlis.bnrm.md/handle/123456789/1430> [accesat 2023-08-03].
4. TALBOT, Dean. *Impact of Books on Society*. Disponibil: <https://words-rated.com/impact-of-books-on-society/> [accesat 2023-08-03].